

Leħen is-Socjetà Mužikali
San Lawrenz
Belt Vittoriosa A.D. 1883

#MagħqudinFlimkien

Welcome to BeBirgu!

BeBirgu

BeBirgu is Birgu's newest place to be!
Situated in the completely renovated
SAN LAWRENZ Band Club at the Victory Square.

BeBirgu welcomes you every day of the year
for drinks and great food
served in a European Brasserie setting
with a nice lounge style open air patio.

BeBirgu, San Lawrenz Band Club
Victory Square, Birgu

Tel: 77220077 | E-mail: Ed@bebirgu.com

Olde City Pub *is the Best*

Restaurant, Take Away & Pizzeria

Prop. Michael Darmanin

99, St Lawrence Street, Vittoriosa

Tel: 21 663 614

Fava Woodworks Co. Ltd.

KW 17B, Corradino Industrial Estate, Paola

Tel: 2182 7650

Manufacturers of all types of Wooden Mouldings

*Showrooms at the Factory and
80, St. Joseph High Road, Hamrun*

SPECIAL PRICES FOR FURNISHED FLATS OWNERS

**Unlimited Designs...
...Within Your Budget**

Traditional, Classic & Modern Frames

- Swept Frames
- Customised Mirrors
- Prints
- Paintings
- Photos
- Posters
- Canvas / Stretching
- Mount Cutting
- Certificates & Diplomas
- Local & Foreign Artists
- Museum Glass
- Contract Works Undertaken
- Professional & Efficient Service Guaranteed
- Interior Designers Are Welcome

Specialising in Made-To-Measure Framing

Opening Hours:

Monday To Friday From: 7:00am Till 2:00pm

Saturdays By Appointment

www.gemelliframming.com

GEMELLI
FRAMMING

With Over 30
Years Experience

Contact Ray Or
Marianne
On 21 412 124
Or 99 495 263
Email: gemelliframming@gmail.com

Socjetà Mužikali San Lawrenz

Belt Vittoriosa

Il-Kelma tal-President

Bjorn Callus

M'ghandix kliem biżżejjed biex nesprimi d-dispjaċir għat-telfa ta' Lorry. Il-każin tilef pilastru, il-persuna sinonima mieghu għal hafna u hafna snin. Però żgur li Lorry jridna nkomplu nahdmu ghall-każin u s-Socjetà li tant habb. Sal-ahhar mumenti baqa' bil-każin f'mohhu. Qatt ma nista' ninsa d-diskursati li kien ikollna, kemm tħallimt mingħandu tul-is-snin li hdimmha flimkien. Ghajja kienu lezzjoni wara l-ohra, esperjenza dejjem takkumula. Mhux dejjem qbilna, anke forsi minhabba d-distakk fl-età, madanakollu dejjem kien hemm l-interess tal-każin bhala l-punt centrali fl-argumenti tagħna. Is-Socjetà tagħna għamlet dak kollu li setgħet biex tajna tislima xierqa lil Lorry. Sfortunatament ir-restrizzjonijiet li kienu għadhom fis-sehh ma hal-leweniex nagħmlu li xtaqna, u li kien jixraq. Biss, sodisfatt i-esegwejnejn x-xewqat kollha ta' Lorry sal-ahhar mumenti, u anke ghall-fatt li l-Programm Funebri li sar lejlet il-Festa ta' Maria Addolorata, *Per Crucem Tuam*, kien iddedikat ghall-memorja ta' Lorry. Nieħu l-opportunità biex pubblikament nirringazzja lill-Għaqda Nazzjonali Każini tal-Banda għas-sostenn li wrew anke minhabba l-fatt li Lorry kien ukoll President għal 25 Sena.

Nistgħu nghidu li l-maġgoranza kbira tal-kumitat tal-lum ingibed lejn il-każin fuq stedina ta' Lorry tul-is-snin, inkluz ibnu, s-segretarju Simon Farrugia. Għalhekk, b'Lorry f'mohħna u f'qalbna, nkomplu nahdmu, sabiex il-każin li tant hadem fi Lorry u żviluppa tul-is-snin, nkomplu ninvestu fi, nagħmlu proġetti u nissudaw dan il-wirt tant kbir. Nsell għalik Lorry, minn qalbi. Irrid nghid kif mil-lat bandistiku u anke ta' festi, qed naraw li resqin sew lejn in-normalità tal-2019. Fil-waqt li fil-Ġimġha l-Kbira kont dispjaċut ghall-ahhar, bħad-dilettanti kollha, minhabba li għamlet ix-Xita, u ma kienx possibbi li jsiru l-purċiżjonijiet, min-naha l-ohra fl-Għid il-Kbir hadt hafna gost u kważi kienet surreali li mexxjin quddiem il-banda u nisimħu l-marċi brijużi. Dan biex ma nsemmgħux l-ammont kbir ta' nies li honoq it-toroq tal-Birgu ghall-għir ġiġi tradizzjonali. Kienet ġurnata li bla dubju tefgħitilna harsitna 'l-quddiem, lejn Awwissu. Fil-fatt, wara li l-purċiżjoni ta' Kristu Rroxt, hadna gost flimkien fil-bitha tal-każin nkantaw il-marċi. Kien evidenti s-sodisfazzjon ta' kulhadd li rajna l-banda lura fit-toroq, u li fl-ahhar nistgħu nippjanaw mill-ġdid festa ohra normali mingħajr tqiġi il-qalb. Imma qabel ma nharsu 'l-quddiem lejn il-festa, rrid nsemmi kif il-banda tagħna, lejlet il-festa ta' Maria Addolorata, kif digħi semmejt iktar 'il fuq, tellghet programm funebri u ta' mužika sagra fil-Knisja Parrokkjali u Konventwal ta' San Lawrenz. L-eżekuzzjoni tal-banda kienet

wahda mill-aqwa, u anke l-attendenza tal-pubbliku kienet sodi facenti għall-aħħar. Nazzarda nħid li kienet l-ahjar waħda fil-fil memorja tiegħi ta' attivitajiet

f'din il-ġurnata partikolari mis-Socjetà tagħna. Hemm diversi affarrijiet li stajna għamilna ahjar u nassigurakom li dak li nkunu ser nagħmlu fis-snin li ġejjin. Ma nistax ma nirringazzjax lil Brian Bonnici tal-preżentazzjoni tiegħu mill-aqwa, kif ukoll lil Charles Coleiro u lil George Agius tal-preparamenti tagħhom fil-lat letterarju.

Il-countdown għal Awwissu beda. Telaq minn x-hin smajna l-Innu Marċ ta' Frendo f'nofs il-Pjazza, u l-ewwel ċelebrazzjoni tkun propju matul ix-xahar ta' Mejju fejn niċċelebraw l-Ewwel Erbha ta' San Lawrenz. Dawn l-ghaxar erbghat li jwassluna sal-festa, u li ġimħa wara ġimħa internament go fina nagħmlu r-rendikont ta' x'ghamilna u x'-fadal isir. B'sodisfazzjon nħid li l-ghaqdiet tal-festa huma kollha ffukati fuq għan wieħed, dik li niċċelebraw il-festa tal-Padrun tal-Belt Rebbieha San Lawrenz bil-kbir. Iva, jekk alla jrid, il-Festa 2022 ser tkun ikbar mill-ahhar festa li sarej, u nistgħu nghidu minn kull lat. Għalhekk, l-appell tiegħi hu wieħed; ipparteċipaw fl-attivitajiet li ser ikunu qed isiru fl-Ewwel Erbha mill-ghaqdiet kollha flimkien, kif ukoll fl-attivitajiet soċjali li ser ikunu organizzati fix-xhur ta' wara, u li għandhom iwassluna ghall-festa. Ser ikollna x'-niċċelebraw, ser ikollna biex nkunu kburin. Biżżejjed nsemmi l-festi tal-100 sena Każin mis-Socjetà tagħna.

Fil-fatt, il-hidma fil-każin tagħna baqghet għaddejja sew. Bhalissa għaddejji bir-restawr tal-arblu ta' quddiem sabiex fi ftit żmien iehor narawħ lura f'postu, b'differenza. Il-hidma bandistika ma taqt'a xejn, biss biss din is-sena ser nkunu għamilna mal-35 servizz mill-inqas. Ghaddejji preparamenti kbar mil-lat ta' programmi mužikali, kemm dak għas-7 t'Awwissu kif ukoll ghall-Akkademja fil-Knisja f'Lulju. Ma' dawn jiżiedu l-hafna programmi li ser nagħmlu f'diversi festi, kif ukoll dak tal-Kottonera f'Settembru. Xogħol kbir li ma jaqt'a xejn, flimkien mal-implementazzjoni tal-proġetti, armar, żamma u tindif tal-każin kif ukoll l-attivitajiet soċjali. L-istedina tiegħi tibqa' dejjem miftuha: tiddejqux tiġi 'l-quddiem biex toffru l-ghajnejha tagħkom. Spazju għandha għal kulhadd. Tislijet.

Verrej

Il-Kelma tal-President.....	3
Mill-Pinna tas-Segretarju.....	5
Tislima lil Lawrence V. Farrugia.....	6
Il-Birgu tul is-sekli.....	7- 9
Tagħrif mill-Kċina.....	10
Giovanni Battista Lulli.....	11
Wiċċ imb' wiċċ	
ma' P. Bongailas.....	12-14

Editur

Simon Farrugia

Riklami

John Attard
Simon Farrugia
Lawrence V. Farrugia

Proof Reading

Adrian Vella
Rebecca Azzopardi

Ritratti

Melvin Degiorgio
Noel Gauci
Lawrence Parascandolo
Elton J. Randich
Gabriel Treeby Coleiro
Andre Xuereb

Ritratt Faċċata

L-Istatu ta' San Lawrenz li tinsab fil-Pjazza tal-Belt Vittoriosa bil-bandiera tas-Socjetà

Stampat

BONNICKI'S PRESS Est. 1924

36, Triq San Pawl, Valletta
Tel: 2122 4607 Mob: 9987 0603
E-mail: emibonnici@gmail.com

PJAZZA REGINA VALLETTA

Everybody's Centrepiece

DELICATA
Family Winemaker
Since 1907

Socjetà Mužikali San Lawrenz

Belt Vittoriosa

Mill-Pinna tas-Segretarju

minn Simon Farrugia - Segretarju

Il-ġurnata tat-3 t'April ser tibqa' mfakkra bhala l-ġurnata meta tlifna pilastru tas-Socjetà Mužikali tagħna. Kien f'dak il-jum li halla din id-dinja l-ex President tagħna li għal 32 sena mexxa din is-Socjetà ewlenija mhux fil-Birgu biss imma f'pajjiżna. Barra minn hekk kien persuna li ddedika hajtu għal dak li għandu x'jaqsam ma' San Lawrenz u l-Birgu. Qabel ma' lahaq President kien Segretarju kemm tal-każin tal-banda kif ukoll tal-Kumitat Festi Esterri. Kien ukoll f'kull kumitat ta' festi speċjali li ġew organizzati. Apparti minn hekk għal 25 sena kien il-President tal-Għaqda Kažini tal-Banda.

Fuq kolloks jien tlift lill-persuna li b'unur kbir kont insejjahlu missieri. Kburi li kien hu li għamilni r-raġel li jien illum. Kien hu li sawwar fija l-imħabba lejn il-Patrun tal-Belt tagħna San Lawrenz. Hdimmha flimkien għal aktar minn tletin sena fl-istess Kumitat apparti f'Kumitat ohra u Kummissjonijiet. Ghallimni hafna fejn minn mindu kont żgħir dejjem niġri mieghu kull fejn imur. Iva ma' kienx missieri biss, imma l-akbar ħabib tieghi li dejjem kien lest biex itini kull ghajnejha meħtieġa u anki meta żabaljajt minkejja li ma' qabilx mieghi qatt ma' kkundannani. Ghax kif dejjem kien jghidli 'Min jien biex niġġiduka u nikkundanna lil persuna ohra bħali.'

Kien żmien diffiċli hafna għan-nies li jafuh mill-vičin ahseb u ara għalija. Żmien li komplejt inkun aktar viċin tieghu sakemm tard fil-jum tal-Hadd 3 t'April ha l-ahħar nifs ta' hajtu. Iva, kienet hafna iebsa li fit-granet qabel meta kont naf li l-affarijiet mħumiex sbieħ, kelli nitkellem ma' shabi sabiex nippreparaw biex nagħtuh l-ahħar tislima kif jixraq. Fil-fatt il-komunikazzjoni tieghi mal-President attwali kienet aktar permezz ta' messaġġi kontinwi ghax kien diffiċli hafna sabiex nitkellem dwar xi haġa li verament kulhadd irid jghaddi minnha imma hadd ma' jrid li jesperjenzaha.

L-imħabba tieghu lejn San Lawrenz u lejn il-Madonna kienu impressjonanti. Qatt ma' nista' nneħhi minn quddiemi ghajnejja ġurnata biss qabel halliena talabni flixkun birra. U jien dlonk ikkuntentajtu. Hekk kif xorob l-ammont li felah jixrob fetahli jdejh u ghajjal il-kliem tant sabih ta' 'Viva San Lawrenz'. Iva pa San Lawrenz semgħek bhalma kien jisimhekk kull 10 t'Awwissu. Il-jum li int, iva int tant hdimti għalih anki fi żminijiet diffiċli sabiex inkomplu niċċelbrawħ. Anki bil-kurrenti kontrik minn min ma' tistenniex. Imma s-sabih tiegħek huwa li dejjem għamilt dak li emmink fih u xejn aktar. Qatt ma' fittixt il-popolarită jew li tintogħġeb imma dejjem mexxejt b'irġulija liema bhala. U xi drabi sibt l-oppożizzjoni. Anki minni stess li nażżarda nghid li konna l-aktar tnejn min-nies li nillitikaw matul laqgħa tal-

kumitat. Imma dan konna nagħmluh ghall-ġid tas-Socjetà tagħna, ghall-imħabba lejn San Lawrenz tagħna u lejn il-Birgu li għalina jiġi l-ewwel u qabel kollox.

Pa, naf li kont rispettat hafna imma biex inkun onest bqajt mistaghħeb bit-tislima li nghatajt. Il-Birgu kien f'l-lutu kbir. Kulhadd irrikonoxxa l-kontribut li tajt lejn din il-Belt storika. Kunsill Lokali, Għaqdiet politici, baned, għaqdiet volontarji ohra u fuq kolloks il-poplu tal-Birgu u minn hawn nghidilkom grazzi. Nixtieq nirringrazza wkoll minn qalbi persuna partikolari li nemmen li fil-Birgu mhux apprezzat bieżżejjed; Fr John Avellino, li kien viċin tieghu u tagħna fiż-żmien li kien ma' jiflaħx, sa ftit sīgħat qabel ma' miet. Fr John huwa qassis partikolari li mingħajr tlaqlieq nħid li ftit hawn qassisin bħalu. Il-Birgu għandu jkun kburi li għandu persuna ta' din ix-xorta li minkejja l-impenji kbar tieghu jaqdi doveri kbar pastorali.

Il-funeral kien mument ta' dieqa imma n-nies li attendew deħru li kien qed isellmu persuna li għalihom kien ifisser hafna. Kumment partikolari li laqatni kien ta' persuna li fit wara sabitni u qalti dan il-kliem. 'Il-funeral ta' missierek kienet l-ewwel festa li saret fil-Birgu wara l-Covid.'

Minn qalbi nixtieq nirringrazza lil shabi tal-Kumitat li flimkien tajna tislima kif jixraq u fuq kolloks kif xtaq. Grazzi wkoll lill-Għaqda Nazzjonali Kažini tal-Banda li kkordinaw magħna fl-organizzazzjoni. Ried li fil-funeral jindaqq l-Innu Marċ taċ-Ċentinarju magħruf ahjar bhala l-Letter A u hekk għamilna. Ĝie ddedikat ukoll lili l-Programm Funebru li sar l-ghada l-Hamis lejlet id-Duluri. Il-hajja trid tkompli u jien rajt li anki meta kien rekoverat kont nattendi kważi kuljum il-każin. Ghax ma ridtx li numbra dak li tant huwa għal qalbi. Dak li tant huwa għal qalb missieri. Dak li kien huwa stess li ressaqni lejh. Irrid li nkompli niddedika l-hin liberu tieghi lejn din is-Socjetà biex il-pedamenti sodi li sibna nkomplu nibnu fuqhom kif qed nagħmlu b'tant ħidma u suċċess.

Ser ikun hemm mumenti diffiċli għax ahna kollha umani imma lest li niġgieled dawn is-sitwazzjonijiet biex flimkien ma' shabi nkompli ngholl isem is-Socjetà u l-Banda Vittoriosa San Lawrenz. Dik hija x-xewqa tagħna lkoll. Fuq kolloks dik hija x-xewqa tal-Lorry Farrugia li qed iħarisna mill-għenna u jitlob għalina biex inkomplu nżommu dan il-patrimonju haj. Grazzi pa ta' kolloks. Inhobbok.

Socjetà Mużikali San Lawrenz

Belt Vittoriosa

Tislima lil Lawrence V. Farrugia Il-President Onorarju tal-Każin

Minn Patri Martin Mamo Kapuċċin

Din id-darba ddeċidejt li huwa dmir tieghi li nitfa' harsti fuq il-memorja għażiża ta' Lorry Farrugia wara li nhar it-3 t'April 2022 il-Mulej sejjahlu ġħal għandu fl-eta ta' 83 sena. Mhux ghax għandi xi nżid, wara li min ġie l-funeral tieghu, sema' l-ġmiel ta' prietka, mqanqla u minsuġa tajjeb hafna mill-fomm u l-qalb ta' Fr John Avellino, Vittoriosan bħalu.

Lil Lorry ili nafu, u apparti r-rabta li għandu mal-Birgu, irrid inżid li meta kien għadu joqghod il-Fgura, kien jiġi jisma' l-quddies, flimkien mas-sinjura tieghu Edmea, fil-knisja tal-kunvent tieghi, ta' Sant' Antnin Ghajn Dwiel. Hemm kien janima l-quddies tat-8.00am, mhux biss kien jagħti s-sehem tieghu fil-qari tal-quddiesa imma wkoll fil-kant.

Kien iħobb jidhol ikellimni fis-sagristija, fuq diversi hwejjeg attwali. Irrid nghid, li kien bniedem kolt u infurmat tajjeb hafna fuq diversi suġġetti ghax kien jaqra. Kien hu li heġġiġni biex nikteb f'din ir-rivista ghax kien jghidli li hemm bżonn kelma spiritwali li theggixha għal Alla.

L-imħabba li għandi jiena personali lejn San Lawrenz, kompliet kabbret din il-ħbiberija tieghi ma' Lorry. Kien kollega mal-ħaġiż missieri Charlie fit-Tarzna u kellhom rispett reċiproku. Kull Milied kien jiehu gost iġibli dik il-pudina ċejkna u tajba hafna tal-Milied li tagħmel martu Edmea. Mhux l-ewwel darba li stedinni ghall-ikel id-dar tieghu, kemm il-Fgura u kemm il-Birgu meta kien ġarr id-dar. F'kull okkażjoni li jkoll, kien jattendi flimkien ma' martu, u dan kont napprezzah hafna. Pereżempju l-ahħar okkażjoni kienet it-tnejda tal-ktieb li ktibt jiena fuq San Ġużepp bl-isem 'Sliem Ghaliex Ġużeppi bin David', fil-knisja parrokkjali tal-Kalkara, nhar 1-20 ta' Ottubru 2021. Jien ukoll kont nirreciproka kull stedina li kien jagħmilli bil-qalb, pereżempju, meta sar il-Kunċert Ad Unur tieghu fil-festa ta' San Lawrenz tal-2019 u wkoll meta kellu l-50 sena anniversarju taż-żwieġ. Inzerta wkoll li Jum il-birthday tieghu jahbat kważi ma' tieghi.

Lorry kien sinsla ghall-parrocċa tal-Birgu kif qal ukoll l-Arċipriet fil-quddies tal-funeral, ghax filwaqt li dam 55 sena president tal-każin, kien strumentali hafna kemm ghall-każin innifsu, mill-aspett materjali imma wkoll mill-aspett spiritwali ghall-kelma ġenwina tieghu fost il-membri.

Biss biss insemmu din ir-rivista nnifsa li issa ilha 21 sena tigi ppubblikata minn Jannar 2001; dejjem kien jikteb fiha u filwaqt li kien jaġġorna lil Vittoriosani dwar x'inhu jsir fil-każin, kien ukoll jikkummenta dwar il-htigġijiet spiritwali li hemm bżonn isiru fil-parrocċa. Filfatt, Fr John Avellino ikkummenta fuq dan il-punt fil-priedka tal-funeral.

Lorry dejjem kont nisimghu jghid li wara kull križi li titfaċċa fil-hajja trid tqum xi okkażjoni. F'kull okkażjoni hija mehtieġa l-paċċenzja u l-umiltà. Dejjem kien jghid li huwa Alla li jmexxi kollox u li għandna nintrabtu mar-rieda tieghu. Tant kien bniedem devot Lorry, li meta kienu għalqu l-knejjes minhabba l-COVID, kien iċempilli u jghidli li qed jisma' l-quddies regolari minn Santa Marta mmexxija mill-Papa Franġisku u l-omelja qasira li kien jagħmel kienet ta' soliev għalih. Mur ġħidlu li l-ahħar quddiesa tieghu kellha tkun propju dik tal-Papa Franġisku mill-Fosos tal-Furjana, li segwa filghodu fil-jum tal-mewt tieghu minn fuq is-sodda tal-mewt.

Ma nistax nimmaġġina lil Lorry, li ma jistax imur sal-każin minħabba l-pandemija. Din kienet tagħtih ffit ġewwa, speċjalment meta kien jiġi indirizzat bhal hafna nies ohra bil-kelma 'venerabbi'. Lorry dejjem hares 'il quddiem għal żminijiet ahjar fil-hajja. Meta mort rajtu ghall-ahħar darba l-isptar, kliemu kien biss fuq Alla u sagamenti, fuq il-familja u l-Birgu u San Lawrenz. Illum fil-fatt Lorry jinsab fi żminijiet ahjar, ghax jinsab hdejn Dak li tant kien iħobb, Alla l-Imbierek u wkoll hdejn Marija Santissima u San Lawrenz.

Filwaqt li nerġa' nagħti l-kondoljanzi lill-għeżeż tieghu, inheġġeg lil Vittoriosani biex niftakru fih fit-talb tagħna u lili nitolbu biex jitlob għalina.

Grazzi Lorry, se nimmissjawk hafna. Issa mur strieh fis-sliem, b'tama f'qalbna li se nerġgħu niltaqgħu fl-eternità.

Il-Birgu tul is-sekli L-ewwel parti

Kitba ta' George Agius

Il-qaghda strategika tal-Birgu, bhala ilsien art fil-qalba tal-Port il-Kbir, ikkontribwixxiet biex matul is-snин dan is-subborg žviluppa f'belt marittima. Konsegwenza ta' dan, il-Birgu ddistingwa ruhu minn lokalitajiet ohra, ghaliex filwaqt lin-nies tal-irhula probabbilment kienu jafu l-ghajxien tagħhom mill-biedja u t-trobbija tal-animali, dak tan-nies tal-Birgu intrabat l-aktar mal-bahar u s-snajja'. It-tagħrif dwar l-istorja bikrija tiegħu hu limitat, ghajnej xi fit evidenzi arkeoloġici, li kif jingħad, nstabu aċċidentalment fl-inhawi mal-medda tas-snin. Il-fatt li l-Birgu huwa miżgħud b'hafna djar antiki, swar u bini storiku, ma tantx jagħmlu possibbli għal skavar arkeoloġiku, li jista' jwassal għal aktar informazzjoni dwar l-eqdem strutturi mibni fuq dan l-ilsien art.¹

Is-Subborg tal-Castrum Maris

L-isem Birgu, x'aktarx ġej mill-kelma borgo, ghaliex din il-belt taf il-bidu tagħha bhala subborg tal-*Castrum Maris*.² L-origini u l-istorja bikrija tal-Birgu, minkejja li mhix magħrufa bizzżejjed, certament li hija mħaqguna ma' dik tal-Forti Sant'Anglu (Castrum Maris) li kien l-ewwel post ifforifikat fl-inhawi u mhares tajjeb minn persuni ta' min joqghod fuqhom (*servientis boni*).³ Dawn is-*servientis*, flimkien mal-familji tagħhom probabbilment kienu fost l-ewwel residenti li stabbillixxew djarhom qrib il-*Castrum Maris* f'dak li beda jissejjah il-*Borgo del Castello*.

Qabel il-migja tal-Kavallieri

Qabel il-wasla tal-Ordn ta' San Ġwann f'Malta fl-1530, il-Borgo del Castello kien jikkonsisti fi ftit aktar minn vicus (hamlet), bi ftit djar u Kastell. Hekk ġew deskritti dawn l-inhawi, minn Jean Quintin d'Autun. Probabbilment l-aktar binja importanti fil-Borgo del Castello qabel il-wasla tal-Kavallieri, kienet il-Knisja Parrokkjali msejjha San Lorenzo a Mare, li nbniet fis-seklu 16 u hadet post ohra aktar qadima.⁴

Il-Wasla tal-Kavallieri

Mal-wasla tagħhom f'Malta, l-Kavallieri ddeċidew li jwaqqfu l-kunvent tagħhom fil-Birgu. Din id-deċiżjoni ġabet magħha fost l-aktar żminijiet vibranti u glorjuži fl-istorja ta' din il-Belt. Il-Kavallieri sa minn kmieni, hadu hsieb isahħu l-fortifikazzjonijiet tal-kastell u għamlu alterazzjonijiet f'uhud mill-binjiet li sabu fi, fosthom id-dar tal-Kastellan u l-Kappella ta' Sant'Anna.⁵ Fil-Birgu huma bnew xi swar, bhala prekawzjoni fl-eventwalitā ta' xi attakk. Ix-xaqbla tal-Lvant ġiet stabbilita bhala ż-żona tal-*Collacchio* jiġifieri il-parti riservata għalihom. F'din it-taqṣima huma bnew il-Palazzi, Beregħ, is-Sagra infermerija u bini ieħor

ta' importanza.⁶ Għal dan il-ghan ingħabu minn barra arkitetti stabbiliti, fosthom Bartolomeo Genga ta' Urbino li ġie mqabbar jiddisinja il-pjanti tal-Palazz tal-Gran Mastru u binjet ohra.⁷ Matul l-ewwel hamsa u tletin sena mil-miġja tal-kavallieri, l-opportunitajiet tax-xogħol fil-Birgu żiddu sew u per konsegwenza kien hemm żieda qawwija fil-popolazzjoni ta' dan is-subborg li l-kavallieri bdew isejhulu Città Nuova.⁸ Fil-vicinanzi speċjalment fuq dak l-ilsien ta' art, fejn aktar tard kellha tiżviluppa l-Isla, inbenha l-Forti San Mikael u xi swar ohra biex joffru kenn ahjar lill-inhawi.⁹

L-Assedju l-Kbir

Avveniment straordinarju fi ġrajjiet il-Birgu, bla dubju ta' xejn kien l-Assedju l-Kbir tal-1565. Kien ilu jissemma li l-qawwa Ottomana kienet qiegħda thejji biex tagħti bidu ghall-assedju kontra Malta. Konxu minn dan il-Gran Mastru De Vallette ordna li jkomplu jissahħu s-swar tal-Forti Sant'Anglu u dawk tal-Birgu. Għal aktar sigurtà għiet ordnata katina kbira minn Venezja halli biha tingħalaq id-dahla ta' bejn il-Forti Sant'Anglu u l-Ponta tal-Isla.¹⁰ Il-mument tal-prova wasal il-Ġimħa 18 ta' Mejju 1565 meta dakħar il-flotta Ottomana intleħhet fuq ix-xefaq tal-gżejjer Maltin.¹¹ Fil-jiem ta' wara beda t-taqbid li dam sejjer ftit aktar minn tliet xħur u nofs. Tul dawn ix-xħur imdemmija, il-Birgu kien il-post minn fejn il-Gran Mastru mexxa l-operazzjonijiet tad-difiża.

Attakki qiel u feroċi

L-ewwel fil-mira tal-ghadu, kien Sant'Iermu fil-ponta tal-gholja ta' Sciberras. Din il-fortizza damet tirreżisti għal xħar shih sa ma' ntrebhet mill-Ottomani.¹² Mal-waqgħha tal-Forti Sant'Iermu, l-attakki daru lejn il-Birgu u l-Isla. Wieħed mill-ehrex attakki kien dak tas-7 ta' Awwissu 1565, meta f'jum wieħed ġew attakkati l-Forti San Mikael fl-Isla u l-Posta ta' Kastilja fil-Birgu. L-attakki kienu qiel u feroċi, u l-Ottomani kienu qed javvanzaw ġmielhom fuq is-swar tal-Posta ta' Kastilja. Għaldaqstant il-Gran Mastru mar fuq il-post tat-taqbid, u bil-preżenza tiegħu irnexxielu jghollu l-moral tad-difensuri, li b'hafna taħbiż irnexxielhom ireġġghuhom lura. Waqt dan il-kombattiment, il-Gran Mastru de Valette safra ferut f'siequ.¹³

Tasal ir-Rebħa

Meta s-sajf kien ghoddha spiċċa, l-awtoritajiet Ottomani imbeżżejjha li l-maltemp kien fil-qrib, bdew jaħsbu biex jirtiraw. Fit-8 ta' Settembru, l-qniepen tal-knejjes, speċjalment dawk ta'

Società Mużikali San Lawrenz

Belt Vittoriosa

San Lawrenz, daqqew mota ta' ferh biex iħabbru r-rebha. Fil-knisja Konventwali ta' San Lawrenz gie intonat it-Te Deum b'ringrazzjament tar-rebha.¹⁴ Wara rebha tal-Assedju, l-Birgu, minn Città Nouva beda jissejjah Città Vittoriosa – il-Belt Rebbieha.¹⁵

Tinbena Belt ġidha

Wara r-rebha, il-Kunsill tal-Ordni iddeċieda li jistabbilixxi ruhu f'Malta u jibni Belt ġidha fuq l-gholja Sciberras. Meta ix-xogħol fuq il-Belt il-ġidida kien fi stadju avvanzat, l-Ordni ttrasferixxa l-Kunvent tieghu mill-Birgu għal hemm. Dan it-trasferiment sar il-Hadd 18 ta' Marzu 1571. Dakinhar il-Granmastru Pietru del Monte mexa proċessjonalment, mill-Palazz Maġisterjali tieghu fil-Birgu lejn il-Knisja Konventwali ta' San Lawrenz. Huwa kien akkumpanjat mill-membri kollha tal-Kunsill, flimkien ma' ghadd ta' kavallieri ta' kull grad. Mal-wasla tagħhom fil-knisja, il-Gran Prijur Fra Antonio Cressino mexxa pontifikali solenni. Wara li ntemmet il-quddiesa kantata, mill-bieb prinċipali tal-knisja bdiet hierġa purċissjoni mmexxija mill-Gran Prijur liebes bl-abbi pontifikali u bir-relikwa tal-Vero Lignum f'idejh. F'din il-purċissjoni hadu sehem ukoll il-kappillani, id-djakni u saċċerdoti tal-Ordni li bdew ikantaw u jinvokaw talb lill-Ispirtu s-Santu. Warajhom mexa l-aktar kavallier anzjan tal-lingwa ta' Alvergna jgħorr l-istandard tal-Ordni, segwit mill-Granmastru del Monte. Imbagħad imxew il-Gran Croce, tnejn tnejn skont il-preċedenza u warajhom il-membri l-ohra tal-Ordni skont il-grad. Ĝemgħa kbira ta' nies segwit din il-purċissjoni spettakolari u kkulurita. X'hin waslu x-xatt tal-Birgu, il-Granmastru u dinjitarji ohra tal-Ordni telghu fuq il-Galera Capitana mżejna għall-okkażjoni, filwaqt li l-kavallieri l-ohra tqassmu fuq il-galeri l-ohra li lkoll kienu armati kif jixraq. Id-daqq tat-trombi u l-isparar tat-tiri komplew iżidu mal-atmosfera festiva ta' dak il-jum. Mal-wasla fil-Belt Valletta, saru cerimonji ohra li komplew jimminkaw dan il-jum speċjali li fihi sar it-trasferiment tal-Kunvent tal-Ordni, mill-Birgu għall-Belt Valletta.¹⁶ Minkejja dan it-trasferiment lejn il-Belt Valletta, ir-rabta tal-Ordni mal-Belt Marittima tal-Birgu ma ntemmitx dakinhar. Il-preżenza tagħhom fil-Birgu baqgħet kostanti u b'sahħha għal aktar minn 200 sena ohra.

L-Inkwizizzjoni

Fl-1574 il-Papa Gregorju XIII hatar l-ewwel Inkwiżitur u Delegat Appostoliku għal Malta bhala ufficjal distint u indipendenti mill-Isqof. L-istituzzjoni tal-inkwizizzjoni Rumana waqfet il-Palazz tagħha fil-Birgu fil-binja li qabel kienet tintuża bhala Qorti tal-Ordni (Castellania).¹⁷ Tul il-mitejn u erbha u għoxrin sena li l-inkwizizzjoni damet tiffunzjona f'Malta, dan il-palazz kien ir-residenza uffiċċiali tal-Inkwizitturi.¹⁸ Hafna minn dawn l-Inkwizitturi, wara li telqu minn Malta ingħataw karigi prestiġju fil-ġerarkija ekkleż-żjastika. Tnejn minnhom ġew eletti papiet u hamsa u għoxrin inkwiżittur iehor, inħatra Kardinali. Il-parti l-kbira tal-bqija ġew mahtura nunzji appostoliċi jew isqfijiet.¹⁹ Il-

preżenza tad-Delegati Appostolici u Inkwiżituri fil-Birgu ġabet bosta beneficij u unuri, l-aktar lill-Knisja parrokkjali ta' San Lawrenz li kienu jqisuhu bhala l-Knisja Parrokkjali tagħhom. Tul il-medda tas-snin huma taw il-protezzjoni tagħhom lil din il-Knisja u l-kleru tagħha, ghenu sahansitra fil-bini tal-Knisja ġidha, li nbniet fuq disinn ta' Lorenzo Gafà' u kienu jieħdu sehem fil-funzjonijiet reliġiūzi cċelebrati fiha, speċjalment il-festi prinċipali.²⁰

Ikompli

1. Anthony Bonanno, Birgu in Prehistorical and Classical Time, Birgu – A Maltese Maritime City, Malta University Services Ltd, 1993, Vol 1. pp. 21-26.
2. Godfrey Wettinger, The Castrum Maris and its Suburb of Birgu during the Middle Ages, Birgu – A Maltese Maritime City, Malta University Services Ltd, 1993, Vol 1. p. 33.
3. Lino Bugeja, Mario Buhagiar & Stanley Fiorini, Introduction, Birgu – A Maltese Maritime City, Malta University Services Ltd, 1993, Vol 1. p.3.
4. Lino Bugeja, Mario Buhagiar & Stanley Fiorini, Introduction, Birgu – A Maltese Maritime City, Malta University Services Ltd, 1993, Vol 1. pp.4-5.
5. Matthew Balzan, The Heritage Malta Official Guide to Fort St Angelo, 2022, p.38.
6. Victor Mallia Milanes, The Birgu Phase of Hospitaller History, Birgu – A Maltese Maritime City, Malta University Services Ltd, 1993, Vol 1. pp. 77-80.
7. Lino Bugeja, Mario Buhagiar & Stanley Fiorini, Introduction, Birgu – A Maltese Maritime City, Malta University Services Ltd, 1993, Vol 1. P.7.
8. Fil-ktieb tal-maghħudijiet, żwieġ u imwiet konservat fl-Arkivju Parrokkjali tal-Parroċċa ta' San Lawrenz tal-Belt Vittoriosa, fit-titlu tal-paġni ta' dawk li mietu fl-1560 insibu referenza għal-Birgu, bhala Citta Nuova.
9. Matthew Balzan, The Heritage Malta Official Guide to Fort St Angelo, 2022, p.38.
10. Vincent Zammit, Assedju Ġrajja ta' Qlubija 1565, Klabb Kotba Maltin, 2018, p.37.
11. Francesco Balbi di Correggio, Djarju tal-Assedju l-Kbir 1565.
12. Vincent Zammit, Assedju Ġrajja ta' Qlubija 1565, Klabb Kotba Maltin, 2018, p.58.
13. Vincent Zammit, Il-Birgu matul l-Assedju l-Kbir 1565 - Il-Proġett tal-Koppa, Parroċċa san Lawrenz Birgu, 2021, p.39.
14. Anton Zammit Gabretta, The Church of the Grand Masters and Inquisitors, Veritas Press, 1974 pp.10-11.
15. Fil-ktieb tal-maghħudijiet, żwieġ u imwiet konservat fl-Arkivju Parrokkjali tal-Parroċċa ta' San Lawrenz tal-Belt Vittoriosa, fit-titlu tal-paġni ta' dawk li żżewġu fl-1574 insibu referenza għal-Birgu, bhala Citta Vittoriosa.
16. Giacomo Bosio, Dell'Istoria della Sacra Religione et Illustrissima Militia di San Giovanni Gierosolimitano (Parte Terza). 1602
17. Alexander Bonnici, Storja ta' l-Inkiżizzjoni ta' Malta, Vol 1. Religjon u Hajja, 1990, p.86.
18. Alexander Bonnici, The tribunal of Inquisition in Birgu, Birgu – A Maltese Maritime City, Malta University Services Ltd, 1993, Vol 2. pp. 753-754.
19. Il-Palazz tal-Inkwizitturi, Folju mahruġ minn Heritage Malta, 2019.
20. Alexander Bonnici, The tribunal of Inquisition in Birgu, Birgu – A Maltese Maritime City, Malta University Services Ltd, 1993, Vol 2. pp. 765-767.

Socjetà Mužikali San Lawrenz

Belt Vittoriosa

PER CRUCEM TUAM - PROGRAMM FUNEBRI MILL-BANDA VITTORIOSANA SAN LAWRENZ

Nhar il-Hamis 7 t'April, lejlet id-Duluri, ittella' l-Programm ta' Mužika Sagra u Funebri mill-Banda Vittoriosana San Lawrenz. Taht id-Direzzjoni ta' Mro Jonathan Abela, il-Banda esegwiet diversi marci funebri u siltiet mužikali mill-isbah, quddiem folla numeruža fil-Knisja Kolleġġjata u Konventwali ta' San Lawrenz fil-Birgu. Dan il-programm kien iddedikat lill-ex President Lawrence V. Farrugia.

Grazzi lill-Arċipriet Kan. Carmelo Busuttil u l-Kapitlu, lill-Karmenu Scicluna tal-logistika, lill-Kummissjoni Ĝimħa Kbira Birgu tal-kollaborazzjoni, lill-Brian Bonnici tal-prezentazzjoni mill-aqwa, lill-George Agius tal-informazzjoni storika, lill-Charles Coleiro tas-sehem tiegħu, lis-Surmast u lill-mužičisti u diversi persuni oħra.

L-AHHAR TISLIMA LIL LORRY FARRUGIA

Nhar il-Erbgha 6 t'April, 2022 ingħatat l-ahħar tislima lill-ex President tas-Socjetà u President Onorarju Lawrence V. Farrugia li halla din id-dinja fl-età ta' 83 sena. Wara l-funeral sar korteo bil-partecipazzjoni tal-Banda Vittoriosana San Lawrenz.

Il-President u l-Membri tal-Kumitat jirringrażżjaw lill-għaqdiet u lill-persuni kollha li attendew ghall-Funeral ta' Lorry Farrugia. Flimkien sellimna lill-ghażiż Lorry kif xieraq.

ONE DAY SNOOKER TOURNAMENT

Nhar is-Sibt 7 ta' Mejju, 2022 sar One Day Snooker Tournament fis-Sala tal-Billiard ta' Palazzo Huesca. Dan it-Tournament ġie organizzat mill-Kummissjoni Billiard bhala parti miċ-ċelebrazzjonijiet li qed jimmakaw il-100 Sena mix-xiri ta' Palazzo Huesca - il-kazin tas-Socjetà Mužikali San Lawrenz Belt Vittoriosa. It-tournament intrebah minn Lawrence Farrugia li fil-finali għebleb lil Leli Degiorgio.

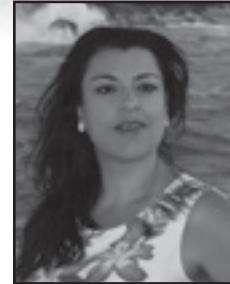

Socjetà Mużikali San Lawrenz

Belt Vittoriosa

Tagħrif mill-Kċina

minn MaryRose Gauci

MENU MINN MADWAR ID-DINJA – LEBANON

Tabbouleh

Ingredjenti

175gr *bulgur wheat* fin
Meraq ta' lumija
3 mgharef jejt taż-żeppuġa
5 basliet imqatta'
Bżaru ahdar imqatta'
40gr tursin frisk imqatta'
3 mgharef nagħniegħ imqatta'
Melh u bżar
Żewġ tadamiet kbar imqatta'
Żebbuġ iswed biex iżżejjen

Metodu:

Poggi l-*bulgur wheat* f'biegħja kbira. Żid biżżejjed ilma kiesah biex tiksih u hallih joqghod għal mill-inqas 30 minuta. Nehhi mill-ilma u aghfsu b'idējk biex tnejhi l-ilma jejjed. Il-*bulgar wheat* jiġi d-doppju tal-qies originali tieghu. Poggi l-*bulgur wheat* fuq karta strazza biex jinxef kompletament.

Poggi l-*bulgar wheat* f'biegħja kbira, żid il-meraq tal-lumi, iż-żejt taż-żeppuġa, u ffit bżar u melh. Hallih joqghod bejn sieħha u sagħtejn biex jieħu t-togħma. Żid it-tursin, nagħniegħ, basal u bżaru ahdar u hallas kollox sew. Żejjen bit-tadam u ż-żeppuġ.

Falafel

Ingredjenti:

150gr ciċċi mnixxa
Basla kbira imqatta'
2 sinniet tewm imqatta'
4 mgharef tursin imqatta'
Kuċċarina kemmun mithun
Kuċċarina kosbor mithun
Nofs kuċċarina *baking powder*
Melh u bżar
Żejt ghall-qali

Metodu:

Poggi ċ-ċiċċi f'biegħja kbira u għattiha b'hafna ilma. Halli ċ-ċiċċi jixxarrab matul il-lejl, nehhix mill-ilma u għattih bl-ilma frisk f'borma. Ghalli l-ilma sakemm jiftah jagħli u hallih jagħli għal 10 minuti. Baxxi n-nar u hallih itektek għal sieħha, jew sakemm iċ-ċiċċi jirtab. Qattar f'passatur. Pogġiż f'*food processor* mal-basla, t-tewm, it-tursin, il-kemmuni, il-kosbor u l-*baking powder*. Itfa' ffit melh u bżar. Idħan kollox sewwa sakemm ikollok taħħlita soda.

B'idējk ifforma t-taħħlita fi blalen daqs gewża, u ċċattjahom ffit. F'taġen fond, saħħan 5cm jejt sakemm tibda tara ffit bžieżaq fil-wiċċ. Aqli l-fritturi sakemm jieħdu l-kulur. Xhin tnejhi minn goż-żejt, pogġihom fuq sarvetta tal-platti biex tnejhi minn goż-żejt. Dawn il-fritturi tista' sservihom fil-pitta bread mal-insalata u l-jogurt.

Megħli

Ingredjenti

125g dqiq tar-ross
150gr zokkor mithun fin
Mgharfa caraway seeds mithuna
Mgharfa cinnamon mithun
Mgharfa anise seeds mithuna
2lts ilma kiesah
8 mgharef coconuts
100g gewż,
100g lewż
100g Pistachios
50g Pine nuts

Metodu:

Xarrab fl-ilma l-ġewż, lewż, pistachios u l-pine nuts u hallihom jixxarrbu għallejl. Ipprepara l-ingredjenti kollha. Go recipjent poggia d-dqiq tar-ross, iz-zokkor, il-caraway, cinnamon, u l-anise seed. Hawwad sew qabel iż-żid il-ilma kiesah. Poggi l-borma fuq nar bati u kompli hawwad.

Halli t-taħħlita ssir għal 20 minuta, dejjem tibqa' thawwad sakemm ir-ross jilhaq certu konsistenza. Nehhi minn fuq in-nar u ferra go recipjenti li ha sservi fihom. Hallih jiksah kompletament. Żid fil-wiċċi kċuċċarina minn kull haġa, coconut, gewż, lewż, pistachios u pine nuts. Il-Megħli trid tkun ffit magħquda u žomm sa erbat ijiem fil-fridge.

Giovanni Battista Lulli

minn Christopher Pisani - Arkivista

F'dawn l-ahħar xħur kellna diversi avvenimenti; uħud sbieħ u ta' ferħ... uhud ta' niket u dieqa. Kellna l-mewt tal-ex President tal-Banda tagħna Lawrence V. Farrugia li halliet lil kulhadd imbikkem. Kien hu li sawwar il-każin u l-banda tagħna kif nafuhom illum. Il-memorja tieghu żgur li ha tibqa' magħna, speċjalment fil-pariri li kien jagħti mill-esperjenza vasta li kelly. Grazzi Lorry!

Kellna wkoll il-festi devoti tal-Għid il-Kbir. Il-programm li kellna fil-knisja u s-servizz tal-Ġhid filghodu kien eżempju ta' kif banda għandha tkun; mhux biss għal-eżekuzzjoni impekkabli, imma anke ghall-ammont ta' bandisti żgħażaq. Kburin bikom! Il-Ġimħa l-Kbira kienet kemm xejn diżappuntanti, imma kif jgħidu, il-bniedem jipproponi u Alla jiddisponi. Fuq kollo, kienet sabiha li l-ewwel festa cċelebrata flimkien kellha tkun dik ta' Kristu Rxoxt, ghax fuq il-qawmien tibbaża ir-reliġjon tagħna u mhux fuq il-mewt.

Giovanni Battista Lulli twieled fit-28 ta' Novembru tal-1632 ġewwa Firenze. Missieru Lorenzo u ommu Caterina Del Sera kienet ġejjin minn familji mit-Toscana li kellhom l-imtiehen. L-edukazzjoni tieghu mhiex daqstant certa minn fejn hadha. Iżda hu ġiel qal li l-ewwel edukazzjoni mužikali tieghu kien tahieli patri Frangiskan permezz tat-taghlim tal-kitarra u l-vjolin. Fl-1646, kien libes ta' arlekkin f'għoġedi grasso, u kien affaxina numru kbir ta' nies bil-hiliet tieghu taż-żfin u d-daqq tal-vjolin. Inżerta li fil-folla kien hemm Roger de Lorraine, kavallier de Guise, it-tifel ta' Karlu Duka ta' Guise. Dan Roger de Lorraine kien qed ifittek lil xi hadd li jitkellem it-Taljan biex ikun jista' jikkomunika man-neputija tieghu Mademoiselle de Montpensier (li kienet ukoll magħrufa bhala *La Grande Mademoiselle*). Hekk sar, u Lulli ta' 14-il sena dahal jaħdem bhala *chamber boy mal-Mademoiselle* u dam sal-1652. Kemm dam hemm, kien sikwit ikollu tahditiet mužikali mal-kompożituri tal-palazz, fosthom Nicolas Metru, Francois Roberday, u Nicolas Gigault.

Bejn l-1648 u l-1653, seħħet il-gwerra civil ġewwa Franzia magħrufa bhala *Fronde*. Din ġegħlet lil *Mademoiselle* biex tiġi eżiljata fl-1652, u Lulli talab bil-herqa biex ikun jista' jmur magħha. Din laqghet it-talba tieghu. Fi Frar tal-1653, Lulli ġibed l-attenzjoni tal-ġuvni Louis XIV waqt iż-żfin fil-Ballet royal de la nuit. F'Marzu tal-istess sena, Lulli kien laħaq bhala kompożitür irjali għall-mužika strumentali. Lulli ikkompona mužika bil-kant ukoll, tant li kien spicċa kompożitür indispensabbi fil-palazz. Bejn l-1660 u l-1662 hu kkollabora fuq il-prestazzjonijiet ta' *Xerse* u *Ercole amante*. Meta eventwalment Louis XIV laħaq re, hu nnomina lil Lulli bhala supretendent u surmast tal-mužika tal-familja rjali. Interessanti li f'Diċembru tal-1661, ir-re tah il-permess li jkun jista' jiżżewweg. Hu

żżewwiegħ lil Madeleine Lambert (ittifla tal-kantant u kompożitür Michel Lambert) fl-1662. Kien hawn fejn biddel ismu għal Jean-Baptiste Lully, u fuq il-karti nizzel li hu servjent u iben ta' gentlo minn Firenze.

Lully kien għal xi zmien jikkollabora ma' Jean-Baptiste Poquelin (jew kif magħruf ahjar mill-psewdonomu tieghu Moliere). Moliere kien liriċista magħruf, u flimkien ma' Lully hargu b'xogħlijet varji bhal *Les Facheus, Vaux-le-Vicomte u Le Mariage force*. Fl-1672, Lully kisirha minn ma'

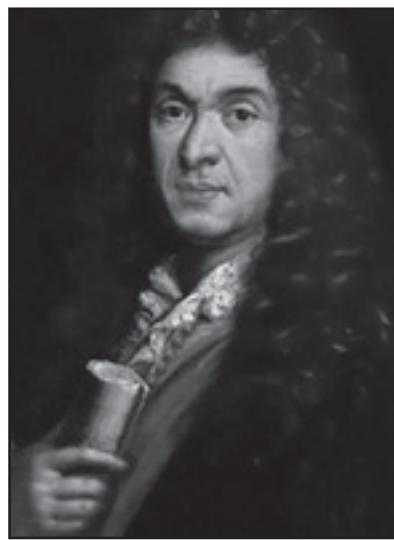
Moliere, peress li dan tal-ahħar kien għamel xi xogħol għal Marc-Antoine Charpentier (kompożitür li ltqajna mieghu fil-harġa Marzu/April tas-sena 2021). Flok Moliere, Lully ingaġġa lil Pierre-Perrin li minn naħha tieghu laħqu direttur tal-Academie Royale de Musique li kienet tiehu hsieb l-opri fil-Palais-Royal. Bejn l-1673 u l-1687, Lully ikkompona kważi opra kull sena u kelli monopolju shih fuq il-mužika li kienet tindaqq.

Wara l-mewt tar-reġina Marie-Therese fl-1683, ir-re Louis XIV iżżewwiegħ b'mod sigriet lil Madame de Maintenon. Minn dan iż-żwieġ, dahl devozzjoni reliġjuża kbira fil-palazz, tant li l-entużjażmu tar-re għall-mužika ta' Lully naqas sew, u beda jiddejjaq mill-orientazzjoni omosesswali

li Lully kelli. Fl-1686, ir-re iddeċċieda li ma jistedinx lil Lully għas-serata mužikali li fiha ndaqqet l-opra tieghu stess *Armide* ġewwa *Versailles*.

Ta' min jgħid li Lully miet fit-22 ta' Marzu tal-1687 minn *gangrené*. ġara li meta kien qiegħed jidderiegi x-xogħol tieghu bl-isem ta' *Te Deum* għall-okkażjoni meta r-re rkupra mill-operazzjoni li ghaddha minnha, laqghat saqajh bil-ponta tal-bakketta. Kif jista' jkun? Jista' jkun peress li l-bakketta tas-sur mast dak iż-żmien kienet twila qisha bastun u x'aktarx kien jħabtuha mal-art biex iżommu r-ritmu (mhux qosra bħal tal-lum il-ġurnata). Il-bakketta kienet bil-ponta u spicċat biex nifdet u nfettatlu saqajh. It-tobba riedu li jaqtghulu saqajh biex isalva peress li l-infezzjoni bdiet tixter 'il fuq. Iżda Lully ma riedx li ssir amputazzjoni għax inkella ma jkun jista' jiżżepp. B'hekk spicċa biex l-infezzjoni telghet għal mohħu u kkawżatlu l-mewt. Lully indien *Notre-Dame-des-Victoires* ġewwa Pariġi. It-tfal tieghu, Louis Lully, Jean-Baptiste Lully Fils, u Jean-Louise Lully kollha hadu l-karriera ta' missierhom bhala supretenti tal-mužika rjali.

Personalment, il-barokk jogħġibni ferm, u l-muzika ta' Lully hija wahda li nfittixha minn zmien għall-ieħor u nitpaxxa nismagħha. Bla dubju, Lully halla impatt kbir fuq il-mužika barokka li sfortunatament, mhux li kellha wisq suċċess riċenti daqs dik ta' Bach u Handel.

Wiċċ imb wiċċ ma'

Pawlu Bongailas

minn Paul Micallef

Għall-intervista ta' din id-darba intgħaż-żebha persuna Għalli ghalkemm mhux mill-Birgu u ma jgħix il-Birgu, sfor is-simpatija li hu rabba għal Beltna, anki minhabba l-hbiberija li kellu, adotta lil Birgu bhala t-tieni lokalitā tieghu. Fil-fatt hafna nies kien jaħsbu li hu mill-Birgu. Tant kienet kbira l-affinità mal-Birgu li sahansitra għal hafna żmien kien jagħmel parti mill-Kumitat tas-Socjetà tagħna. Dan mhu ġadd hlief Pawlu Bongailas, issa ex-membru tal-Kumitat tal-Banda.

Kuntatt

Ma setax jonqos li l-intervista nagħmluha fil-bar tal-każin tal-banda u hekk jien u inti, għeżejj qarrejja, ikollna l-opportunità li nsiru nafu lil Pawlu ahjar. U forsi din l-intervista tista' titqies ir-rigal tal-qarrejja ta' din in-newsletter, wara r-rigal li digħi naghħata mill-Kumitat bhala radd il-hajr tal-hidma tieghu meta kif naraw il-quddiem illum ma għadux jaġħmel parti mill-Kumitat.... Ghaliex? Tkunu tafu iktar tard.

Twelid u Familja

Mela Pawlu twieled fit-28 ta' Marzu 1976 fl-isptar San Luqa, f'Tal-Pietà. Il-familja Bongailas dak iż-żmien kienet toqghod man-nanniet fi Triq il-Biċċieni, Sqaq Nru.1, Haż-Żabbar u hekk tgħammed fis-Santwarju tal-Madonna tal-Grazza tal-istess lokalità. Hu msemmi Pawlu għal omm missieru. Missieru Lawrence u ommu Lorenza, it-tnejn kien minn Haż-Żabbar għax illum sfortunatament it-tnejn hal-lewna. Hu Pawlu jismu Omar li hu hames snin iż-ġegħ minnu però xejn mhu dilettant tal-affarijiet li jhobb Pawlu bhal festi, baned, kumitat, ecc, ecc.

Pawlu sa minn meta kien għadu żgħir kien dilettant tal-affarijiet marbuta mal-festi tant li kien jilghab bil-varu u l-artali u anki kien jżejnu l-isqaq fejn kieno joqogħdu bil-fjuri tal-karti ghall-festa tal-Grazza. Interessanti li s-surmast famuż tal-banda Luigi Bongailas jiġi l-kuġin ta' missieru. Heqq id-demm jiġbed u DNA jaġħmel tieghu!

Però l-injezzjoni praprja għal dan id-delizzju, li anki jwasslu biex ikun daqshekk involut, hadha mingħand zижuh minn naħha ta' ommu Toni Mercieca. Dan Toni kien is-Segretarju tal-Banda Mater Maria Gratiae jew kif inhuma magħrufa, "Tal-Baqra", bil-blu huwa l-kulur tagħhom. Iz-ziju Ton kien jieħu li-ċ-ċekjen Pawlu il-każin u hekk żgur influenza ruhu. Interessanti li ommu kienet mal-banda tal-blu u missieru kien mal-banda opposta jiġifieri mal-Banda San Mikiel popolarm magħrufa bhala, "Tal-Bajda" bil-lewħi ahdar. U Pawlu? Naturalment Pawlu ġibed mal-blu minhabba l-influenza ta' zижuh.

Trasferiment Kalkariż

Ta' erba' snin il-familja Bongailas marret toqghod fi Triq is-Sibi il-Kalkara. Fil-fatt hu għamel kemm il-Preċċett u l-Grizma l-Kalkara. Ma setax jonqos li fil-Kalkara kompli bid-delizzju u beda jqarreb lejn il-każin ta' fuq jiġifieri tas-Sagra Familja. Jien hsibt li minhabba li ġeografikament kien eqreib però bi tbissima Pawlu weġibni li beda jżomm magħhom ghax il-banda Żabbarja tal-blu kienet tkun mistiedna mill-każin tas-Sagra Familja ghall-festa ta' San Gużepp.

Edukazzjoni u Impieg

Pawlu beda t-triq skolastika tieghu billi kien jattendi il-Kindergarten Haż-Żabbar, bhala skola primarja tal-gvern il-Kalkara, u sekondarja fl-iskola Ĝużè D'Amato f' Rahal Ġdid. Wara kompli l-istudji tieghu fl-iskola tas-Snajja' fejn ha l-linja tax-xogħol tax-'sheet metal'. Ta' 16-il sena beda jaħdem bhala 'Store Keeper' mal-kumpanija Rimus Riley f'Bulebel. Minn hemm hu mar ma' żewġ kumpaniji li jaġħmlu ż-żebgħha Macpherson fil-Kalkara u Bartoline fil-Marsa. Minn hemm hu mar bhala salesman mal-kumpanija ta' Paolo Bonnici Ltd tal-Marsa. B'dover kbir familjari u b'sens altruwista uniku Pawlu għamel 4 snin ma jaħdimx biex jieħu hsieb lil ommu li kellha problema akuta tad-dimensja. L-ahhar impieg u dak attwali hu bhala skrivan ma' kumpanija parastatali.

Stat Matrimonjali

Wara għerusija ta' 6 snin, Pawlu żżewwieg lil Bridgette xebba Inguanez mill-Isla u żżewġu l-Kalkara fit-23 ta' Lulju 2010. Ir-riċeviment kien sar ġewwa Villa Overhills f'Birzebbu.

Tfulja

Immorrū lura fiz-żmien u fi tfulit bħaff-tfal tamparu Pawlu kien imur il-Museum tal-Kalkara u anki kien iqatta' hafna hin jaġħmel il-pasturi u l-grotti. Pawlu kien iħobbu hafna l-Museum tant li dam sakemm kellu 18 – il sena u anki ġie maħtur bhala Kandidat li fil-Museum hija kariga vicin li ssir soċju. Pawlu kien anki jgħallek lit-tfal, kemm tal-klassi tal-Infantili u kemm tal-Magħżulin. Għalhekk prattikkament il-hruġ tieghu ta' tfulit u żgħożitu kien kollu ma' Tal-Mużew fosthom dawk il-mixjiet jew inkella jilaghbu l-futbol il-Hadd waranofsinhar.

Socjetà Mužikali San Lawrenz

Belt Vittoriosa

Każin tal-Banda Sagra Familja

Kif hareg mill-Museum hu sar mill-ewwel Kaxxier tal-Każin tal-Banda Sagra Familja fejn dam 3 snin u wara inħatar Assistent Segretarju. Pawlu kien wieħed mill-Fundaturi tal-Kummissjoni Żgħażagh li twaqqfet fis-sena 1996. Fost il-proġetti li saru fi żmien kien hemm l-imrewha, l-umbrella u l-armar ta' Triq il-Missjoni Taljana b'fustuni u liedna. Pawlu kien ferm attiv ukoll fil-maratoni tal-liedna fejn kienu anke jibqghu għaddejjin jahdmu l-liedna matul il-lejl.

Bandist tax-xewqa

Interessanti li ghalkemm Pawlu kien midħla hafna tal-każini tal-baned però qatt ma sar bandist fattwali. Madankollu fiż-żmien bikri kien thajjar biex jitgħallem strument li kien l-althorn iż-żda qatt ma hareg idoqq. Issa jekk hux tort ta' Pawlu jew min għallmu qataġħlu qalbu ma nafx u nhallih għalikom biex tiddeċiedu!

Futbol, Politika u Kunsill

Pawlu ghalkemm qatt ma lagħab futbol, hu flimkien ma Pawlu Grima 'il-felu' u George Micallef kien wieħed mill-fundaturi tan-'Nursery' tal-Kalkara. Hu dam madwar 6 snin f'dan il-kumitat.

Pawlu kien u għadu membru attiv fil-Każin Politiku tal-Kalkara fejn tistgħu timmaġinaw kemm kien imħabbat dan l-ahħar minhabba l-Elezżjoni Generali li kien involut sew fiha. Din kienet waħda mir-raġunijiet ghaliex lil Pawlu ma kontx intervistajtu qabel.

Pawlu kien ukoll jagħmel parti mill-Kunsill Lokali tal-Kalkara fejn dam 6 snin bhala Kunsillier tal-Partit Laburista. Hu kellu l-inkarigu tal-Librerija Pubblika, 'I.T.' u l-organizzazzjoni ta' Jum il-Kalkara.

Is-sejħa Vittoriosana

Pawlu beda jiffrekwenta il-Birgu mis-sena 1992 minhabba li kien habib kbir ta' Roderick Privitelli (magħruf l-aktar bhala l-Pizellu) u l-familja tiegħu. Imbagħad Bjorn Callus, li dak iż-żmien kien segritarju tal-każin beda jheġġeg lil Pawlu sabiex jingħaqad fil-kumitat. Fil-fatt fis-sena 2012 hu nhatar Delegat tal-Banda u anki kien għamel żmien bhala Segretarju meta Bjorn kien siefer fuq xogħol. Pawlu rrjenja mill-Kumitat f'Jannar li ghadda u reġa' lura ghall-gheruq tiegħu u issa nhatar Assistent Segretarju tal-Banda Sagra Familja. Fil-jiem u l-ġimġħat li ġejjin, Pawlu sejkun ferm impenjat fis-Socjetà minhabba l-Anniversarju tal-125 mit-twaqqif tas-Socjetà fil-Kalkara. Ghalkemm telaq mill-

Kumitat Pawlu b'sens ta' dover xorta wieghed li se jibqa' jieħu hsieb il-banda.

Meta staqsejt lil Pawlu liema huma l-iktar żminnijiet diffiċċi bhala Delegat tal-Banda biex issib bandisti u tarma banda kif jixraq, mingħajr ma hasibha hafna weġibni li kienet il-Festa ta' San Lawrenz. Dan isehh minhabba li l-festa tagħna tinzerta ma' dik ta' San Gejtan u kulhadd jaf kemm tassorbi bandisti l-Festa Hamruniżha minħabba l-marċi kbar li jsiru miż-żewġ baned tal-lokal.

Wegħda

Interessanti li Pawlu kien għamel wegħda ma' San Lawrenz. Meta missieru kien l-isptar kien wieghed lil San Lawrenz li kull sena jarah diehel fil-knisja hekk kif tintemm il-purċijsjoni. Din il-wegħda għamilha għax darba meta missieru kien hażin fl-ITU kienu marru jarawh fl-10 ta' Awwissu u b'għaġeb kbir tagħhom sabuh bil-qiegħda qis u m'għandu xejn.

Il-Ġimħa l-Kbira

Fil-Proċessjoni tal-Ġimħa l-Kbira tagħna Pawlu libes darbejn bhala personaġġ, darba bhala Mosè u darba bhala Nikodemu. Naturalment il-bqija kien involut mal-banda.

Hobbies u Preferenzi

Bhas-soltu lil dawk li nintervista nhobb nagħmlilhom numru ta' mistoqsijiet halli nsir nafhom aktar. L-istess għamilt ma' Pawlu.

Pawlu qalli li jħobb imur mixxjet fil-kampanja forsi l-iktar fl-akwati sbieħ tal-Kalkara. Hu jħobb isiefer mal-mara u l-iktar li mar l-Ewropa, bl-Italja kollha hi għal qalbu. Hu jħobb jara t-TV bid-drammi Maltin l-iktar preferuti minnu. Hu anki jħobb imur it-teatru u jara l-films. Wiegħed mill-films favoriti tiegħu hu Gladiator billi dan inħadet f'Malta u proprju fil-Kalkara.

Bħala mužika naturalment iħobb il-marċi l-iktar dawk fune bri bis-Surmast Ray Sciberras ikun il-kompożiutor favorit tiegħu. Minbarra dawn Pawlu jħobb ukoll il-mužika Taljana.

Bħala tim tal-futbol favorit tiegħu, Pawlu għandu il-'Bianco Neri' jiġifieri l-Juventus bhala l-benjamini tiegħu tant li anki ġieli mar jarahom f'logħob tal-league. Bħala nazzjonali naturalment iżomm mat-Taljani.

Dwar l-ikel Pawlu wieġeb li kollo jogħġbu barra l-hut li ma tantx jiggostah.

Dwar xi xewqa li għandu li għadu ma wettaqx Pawlu kien deċiż u weġibni li jixtieq imur l-Australja ghax hemm jħixu xi qraba tiegħu.

Meta staqsejtu dwar id-differenza li hemm fil-ħajja komunitarjä ta' bejn il-Birgu u l-Kalkara wieġeb li l-iktar evidenti hu l-fatt li fil-Birgu hawn żewġ festi waqt li fil-Kalkara hemm festa wahda b'żewġ każini tal-Banda.

Fehmiet

Bhas-soltu biex nagħlaq nitlob minn dak li jkun hemm quddiemi l-fehmiet tiegħu dwar tliet suġġetti, Il-Birgu, il-Festa u l-Każin. Hawn hu dak li wieġeb Pawlu:

Dwar Beltna Pawlu wieġeb li l-Birgu minn xejn żviluppa hafna filwaqt li aċċenna li hu grat u kuntent li n-nies tal-Birgu laqgħuh hafna u aċċettawh bhala wieħed minnhom.

Socjetà Mužikali San Lawrenz

Belt Vittoriosa

Dwar il-Festa tagħna, Pawlu ddeskriċiha bhala Festa Kbira hafna però li trid hafna u hafna xogħol ta' preparazzjoni mill-voluntiera li dawn qed jonqsu.

Dwar is-Socjetà tagħna Pawlu qal li l-Ex-President Lawrence Farrugia li riċentement halliena kien bniedem li ta' hajtu lil Każin. Għal Pawlu, Lorry kien punt ta' referenza mil-lat tal-każin però mil-lat personali kien ukoll jagħti xi parir siewi, l-aktar meta għamel żmien idur b'ommu. Kien dejjem jistaqs jew iċempill biex jara għandux bżonn ta' xi haġa. Issa Bjorn u t-tim habrieiki tieghu qed ikomplu fejn halla Lorry ghalkemm bi stil differenti. L-ghan dejjem ikun biex ikomplu jissahhu u jitkabbru l-Każin u l-Banda.

Ringrażżjament u Gheluq

Pawlu ma jistax ma jirringrażżjax minn qalbu lil dawk il-membri kollha tal-Kumitat li hadem magħhom matul dawn id-disa' snin li kien ilu fil-Kumitat, minn naħha l-ohra ma

jistax ma jghid Grazzi Kbira lil Noel Gauci li kull darba li ssir xi attivită kemm fil-każin u kemm barra l-każin kien jahdnu id f'id. Lis-Segretarju preżenti Simon Farrugia li minn għandu tħalleml hafna affarrijiet u dejjem sabu ta' sostenn. Fl-ahħar u mhux l-inqas lill-President Bjorn Callus li apparti li kien hajru jingħaqad mal-Banda San Lawrenz, hadmu flimkien fejn tidhol il-Banda, kien jipprogrammaw u jqassmu is-servizzi li jkollha s-Socjetà matul is-sena. Hawn sellimtu. F'Pawlu għandna eżempju u bhalu hemm oħrajn ta' nies li għalkemm originarjament la twieldu, la trabbew u lanqas qed joqghodu l-Birgu però l-kalamita Vittoriosana hi kbira u effettiva. Hija kapaċi tiġbed nies bhal Pawlu lejha u hu minn naħha tiegħu irreciproka din it-tħannu qiegħi jaġi minn Grazzi Pawlu u nawgurawlek għall-kariga ġidha tiegħek però inheġġuk biex lil Vittoriosani ma tinsihom qatt..... u nafu li dan ma jkun qatt!

**Kun ġeneruži fil-ġabra li ssir mis-Socjetà Mužikali
San Lawrenz fil-ġabra annwali tal-Festa.
Matul il-ġranet li ġejjin ser jibdew jitqassmu l-envelopes
lill-membri u ammiraturi tas-Socjeta. L-ġhotja tiegħek
tkompli tgħin sabiex inkomplu nkabbru isem
is-Socjetà u l-Banda tal-Birgu.
Grazzi mill-qalb.**

hsbc.com.mt

2380 2380

HSBC

Approuvé par la Banque HSBC Bank Malta p.l.c., 116, Triq i-Arċisqof, Valletta VLT1444

MIFSUD GARAGE LTD.

IRONMONGERY

Għal dak kollu li wieħed ikollu bżonn għad-dar

56, LA VALLETTE STREET, VITTORIOSA

Tel: 2180 7535

BUILDING CONTRACTERS, PLANT FOR HIRE

Cranes

Bobcats

Tower ladders

Mini skips

Concrete mixer with High up

356 99499623

paul.ciliabros@gmail.com

PAUL CILIA

BOV PERSONAL LOANS
**THE CHOICE
IS ALWAYS YOURS**

All loans are subject to normal bank lending criteria and final approval from the Bank. The term of the loan must not go beyond retirement age.

More information is available from www.bov.com or contact 2131 2020.

Issued by Bank of Valletta p.l.c., 16, Triq San Zawwarja, il-Belt Valletta VLT1130
Bank of Valletta p.l.c. is a public limited company regulated by the
MFSA and is licensed to carry out the business of banking in terms of
the Banking Act (Cap. 371) of the Laws of Malta.

Breakaway Travel

Blacktown

George Vella
Managing Director

94 Cnr Main & Campbell Street
BLACKTOWN NSW 2148
PO Box 27, BLACKTOWN NSW 2148

Tel: 02 9622 7799

Fax: 02 9671 6706

Mobile: 0408 079 246

Email: gvella@breakawaytravel.com.au

*Proud to be associated with the Committee
of the St Lawrence Band Club, Vittoriosa, Malta*

